

František Koukolík, Jana Drtilová

VZPOURA DEPRIVANTŮ

NESTVŮRY, NÁSTROJE, OBRANA

Nové, přepracované vydání

František Koukolík, Jana Drtilová

VZPOURA DEPRIVANTŮ

NESTVŮRY, NÁSTROJE, OBRANA

Nové, přepracované vydání

**EDICE
MAKROPULOS**

Upozornění

Všechna práva vyhrazena.

Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele.

Neoprávněné užití této knihy bude trestně stíháno.

Galén

Na Bělidle 34, 150 00 Praha 5

www.galen.cz

© Galén, 2011

František Koukolík, Jana Drtilová

VZPOURA DEPRIVANTŮ

NESTVŮRY, NÁSTROJE, OBRANA

Nové, přepracované vydání

František Koukolík, Jana Drtilová

VZPOURA DEPRIVANTŮ

Nestvůry, nástroje, obrana

Nové, přepracované vydání (první elektronické)

Edice Makropulos

Vydalo nakladatelství Galén, Na Bělidle 34, 150 00 Praha 5

Editor PhDr. Lubomír Houdek

Šéfredaktorka PhDr. Soňa Dernerová

Odpovědný redaktor Radek Lunga

Dokumentace (obr. 1–3) z archivu autorů

Fotografie Lubomír Kotek

Grafická úprava Marta Šimková, Galén

Sazba Ing. Milena Pohlová, Galén

G 281036

Všechna práva vyhrazena.

Tato publikace ani žádná její část nesmí být reprodukována, uchovávána v rešeršním systému nebo přenášena jakýmkoli způsobem (včetně mechanického, elektronického, fotografického či jiného záznamu) bez písemného souhlasu nakladatelství.

© Galén, 2006, 2008, 2011

První vydání v elektronické verzi (2011)

ISBN 978-80-7262-814-8 (PDF)

ISBN 978-80-7262-815-5 (PDF pro čtečky)

O b s a h

PŘEDMLUVA	11
ÚVOD	15
Příklady ze sdělovacích prostředků	17
Klinická pozorování	21
Historické příklady	23
Krásná literatura	29
I. NESTVŮRY	35
Ten člověk je normální	41
■ Praktický pohled na lidskou normalitu	43
Lidská osobnost	47
■ Pětirozměrový model lidské osobnosti	48
■ Sedmírozměrový model lidské osobnosti	50
■ Poruchy osobnosti	52
■ Potíže s diagnózou antisociální osobnosti	53
■ Psychopati	55
Příčiny	69
■ Geny	71
■ Proč psychopati nevyhynuli?	73
■ Psychopatův mozek	76
Dětství	87
■ Teorie vazby	90
■ Dětství, dospívání, antisociální porucha osobnosti v dospělosti	92
II. NÁSTROJE A SOCIÁLNÍ PROSTŘEDÍ	103
Propaganda	109
■ Čtyři pilíře propagandy	110
■ Nástroje propagandy	111
Iracionalita a její příčiny	125
■ Omyl plynoucí z prvního dojmu	126
■ Sociální příčiny	127
■ Stereotypy	129
■ Iracionalita v organizacích	136
■ Past neboli důslednost, která není na místě	136
■ Chybné užití odměn a trestů	137
■ Emoce	137
■ Myšlenkové chyby	137
Antivěda	149
■ Antievoluční hnutí a kreacionismus jako příklad antivědy	149
■ Přirozené náboženské cítění	157
■ Podvádějící vědci	164
Absurdita	167
■ Jedenáct příčin víry v absurditu	169

Kontrola vědomí a destruktivní náboženské kulty	179
■ Náboženská závislost	179
■ Náboženské skupiny kontrolující vědomí svých členů	180
Rodiče a děti	187
■ Vztah rodičů k dětem	189
■ Vztah nepříznivých psychologických a sociálních vlivů a duševních onemocnění dětí i dospívajících	191
Agrese a násilné chování	195
■ Muži, ženy, vztahy v rodině	196
■ Zneužívání dětí	198
Šikana	203
Viktimizace	209
Posttraumatická stresová porucha	213
Mediální násilí	217
Alkohol a drogy	225
Hráčská závislost (gamblerství)	231
Bída i nadměrné bohatství	233
■ Jak může život v relativně nadměrném bohatství poškodit duševní zdraví a chování dětí?	234
III. OBRANA	237
Odolné děti	239
■ Skupina uzdravujících vlivů daná převážně dědičností	241
■ Skupina uzdravujících vlivů daná převážně prostředím	242
S deprivanty se setkáváme den co den	247
Co s nimi?	253
Kritické myšlení	259
■ »Myšlenkové břitvy« jako součást kritického myšlení	262
POZNÁMKY	265
AUTOŘI	323

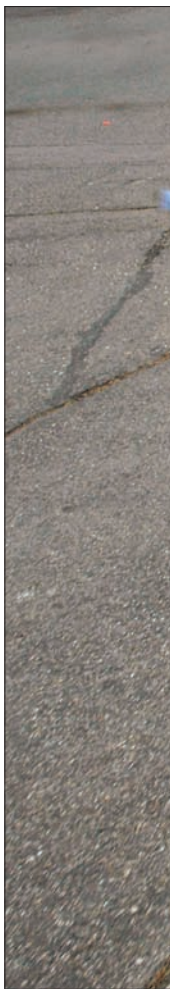
P ř e d m l u v a

Vzpouora deprivantů – Nestvůry, nástroje, obrana navazuje na naše předchozí knihy z let 1996 (*Vzpouora deprivantů – O špatných lidech, skupinové hlouposti a uchvácené moci*) a 2001/2002 (*Život s deprivanty I – Zlo na každý den* a *Život s deprivanty II – Základy stupidologie*). Také v této knize se pokoušíme pochopit, proč jsou někteří lidé zrůdy, bez ohledu na to, zda se chovají kriminálně, nebo zákonu unikají, a proč jsou z nich lidé někdy nesmírně mocní, bohatí – a oblíbení. Z předchozích knih jsme převzali popis skutečností a souvislostí, o nichž se domníváme, že je rychlý vývoj poznání nezměnil.

Výzkumné výsledky posledních deseti let posunuly náš pohled na příčiny, které z člověka udělají kriminálního psychopata nebo psychopata »sociálně přizpůsobeného«, »sociálně úspěšného«, »subkriminálního«, »neúplného«, jemuž říkáme deprivant. Nedocenili jsme dostatečně genetické vlivy, nebyly přesněji známy. Teoretická možnost, že tito lidé nejsou nemocní a nejde ani o poruchu osobnosti, ale o druh parazitní evoluční strategie a krajní variantu lidské normy, se zejména v posledních letech prohlubuje.

Naše kniha je určena všem lidem zajímajícím se o zlo ve společnosti. Snažili jsme se ji napsat co nejsrozumitelněji, aby byla přístupná i středoškolákům. Z textu knihy se číslý v horním indexu odkazuje dozadu na poznámky a použitou literaturu. Poznámky rozšiřují text a místy obsahují náročnější informace. Fotografie Lubomíra Kotka jsou obrazovým doprovodem textu, nemají s ním však přímou souvislost.

František Koukolík
Jana Drtilová

Ú v o d

PŘÍKLADY ZE SDĚLOVACÍCH PROSTŘEDKŮ

Březen 1996, Dunblane, Skotsko

Thomas Hamilton, starý 43 let, zastřelil ve škole 13 malých dětí a učitelku, která se je snažila chránit tělem. Další tři zasažené děti zemřely v nemocnici. Hamilton po činu spáchal sebevraždu.

13. března 1996, BBC News

Duben 1999, Columbine (předměstí Denveru), Colorado, USA

Eric Harris (18 let) a Dylan Klebold (17 let) postříleli ve škole 12 spolužáků a učitele, 23 dalších spolužáků poranili, některé z nich kriticky. Po činu spáchali sebevraždu.¹

www.thememoryhole.org/columbine/columbine-fbi.htm

Pět let po útoku na školu v Columbine, USA, duben 2004

Harris a Klebold se pošklebovali ubožáckým školním střelbám... Uvažovali o velkorysejším vraždění. Plánovali, že nejprve odpálí bomby ve školní jídelně, což zabije na 600 lidí. Poté začnou střílet do prchajících lidí, kteří přežili. Následně explodují jejich auta naložená dalšími bombami uprostřed záchranářů a rodičů spěchajících ke škole. Mohlo jim to vyjít, kdyby chybně nezapojili časové spínače na bombách s propanbutanem v jídelně...

Je nutné odlišit Klebolda od Harrise. Klebold byl depresivní, znejistěné dítě, které bylo možné zachránit. Harris byl ledový zabiják. Uvažoval o únosu letadla s tím, že s ním naletí do Manhattanu. Harris nebyl šikanován, jak sdělovaly první informace. Hnusili se mu »podlidé«, které spatřoval kolem sebe. Netrpěl nedostatkem sebevědomí. Měl ho nadmíru. Sama sebe viděl jako Nietzscheova nadčlověka, někoho, kdo je natolik vysoko nad mravenčím houfem smrtelníků, že nemusí vůbec brát v úvahu jejich pocity. Ve vlastních představách se povznesl nad dobro a zlo, nad opovržením hodnou otrockou morálku obyčejných lidí. Uskutečnit své pravé heroické já a vytvořit si věčnou slávu mohl jen gigantickým aktem vůle. Experti FBI jsou přesvědčeni, že Harris byl nenapravitelný. *The New York Times*, 24. dubna 2004, závěry vyšetřování masakru v Columbine. D. Fuselier (FBI), F. Ochsberg (psychiatr státu Michigan), *Slate Magazine* (D. Cullen)

Leden 2002. Školní šikana, Česká republika

Reprezentativní průzkum v 66 školách, kterého se účastnilo na 6000 dětí z celé České republiky, dokládá, že téměř každý druhý žák základní školy okusil na vlastní kůži šikanu. Silnější žáci někdy bodají slabší děti nožem, píchají je špendlíkem, nařezávají jim uši žiletkou, věší je za krk na lustr. Předchozí průzkumy ukázaly, že šikanu zažilo 20 % dětí, což je asi 300 000 dětí. Brutalita útočníků roste. Vztahy ve třídách někde mají »až válečný charakter«.

MF Dnes, 23. ledna 2002

Leden 2002. Pád korporace Enron, USA

V letech 1996–2000 byla korporace Enron pro časopis Fortune americkou společností s nejvyšší mírou inovací (America's most innovative company). Pověst Enronu začaly podlamovat zprávy o podplácení a politických tlacích, které měly zajistit zakázky ve Střední a Jižní Americe a na Filipínách. Krajně sporná byla například smlouva za 30 miliard USD uzavřená s Výborem státní energetiky ve státu Mahararaštra v Indii. Představitelé Enronu měli užívat politické konexe s Clintonovou a Bushovou administrativou k vyvíjení tlaku na Výbor. 9. ledna 2002 zahájilo Ministerstvo spravedlnosti USA ve společnosti Enron kriminální vyšetřování. Prokázalo podvody jak v Enronu, tak v účetní firmě Arthur Andersen, která pro Enron pracovala. V průběhu roku 2001 klesla cena akcií Enronu z 85 USD na 0,30 USD. Největší míra odpovědnosti se připisuje Andrewu Fastowovi, vedoucímu představiteli korporace. Byl obžalován z podvodu, praní peněz a spiknutí, podobně jako jeho manželka a další vedoucí pracovníci. Zameštnanci Enronu přišli o penzijní fondy, které měli v aktivech firmy.

Pád korporace Enron byl považován za největší katastrofu finančního světa USA, vzápětí jej však překonal pád další americké korporace, WorldCom.

http://en.wikipedia.org/wiki/Pension_fund_losses_with_Enron

<http://en.wikipedia.org/wiki/Enron>

www.enron.com/corp/

www.washingtonpost.com/wp-dyn/business/specials/energy/enron/

Červen 2002. Pád korporace WorldCom, USA

Vnitřní audit odhalil, že v účetnictví této obrovské americké korporace »chybí« 3,8 miliardy USD. V srpnu 2002 bylo odhaleno falšování účetnictví od roku 1999 ve výši dalších 2,3 miliardy USD. Na konci roku 2003 se zjistilo, že aktiva korporace byla »nafouknuta« přibližně o 12 miliard USD. Za podvody je odpovědný především B. J. Ebbers, zakladatel a představitel této korporace.

CNN Money, 8. července 2002

www.guardian.co.uk/worldcom/story/0,12167,759854,00.html

<http://en.wikipedia.org/wiki/WorldCom>

The New York Times, 30. června 2005

1992–2005

Viktor Kožený (nar. 1963), nazývaný mezinárodním tiskem »pirát z Prahy«, nejprve založil Harvardské fondy. Každému majiteli kupónové knížky, jenž mu ji předá, přislíbil desetinásobek její ceny. Sérií finančních operací, na kterých se podílel M. D. Dingman, fondy vytuneloval. V současnosti je Kožený, irský občan, trvale žijící na Bahamách, ve vazbě tamtéž. Americký soud žádá o jeho vydání. Kožený je obviňován z dalších finančních podvodů.

Fortune, 23. prosince 1996

Květen 2004, Dublin, Irsko

Irské jeptišky řádu Sester milosrdenství se omluvily za týrání, které museli v minulosti snášet chovanci v jejich sirotčincích a církevních školách v 50. a 60. letech

20. století. Skandál vyšel najevo v roce 1996, kdy televize zveřejnila dokument, podle něhož svěřenci museli snášet například bití nohami od židlí a šlehání růžencem. V roce 2000 se obětem zneužívání omluvil také irský premiér Bertie Ahern. Byla ustanovena komise, která má prověřit kolem 3000 stížností a rozhodnout o odškodnění, o něž zažádalo zhruba 2500 osob.

www.lidovky.cz, 7. května 2004 (zpráva z ČTK)

Srpen 2004. Irák, Afghánistán, USA

Vyšetřování prokázalo, že zajatci americké armády v Iráku, například v bagdádském vězení Abú Ghraib a v Afghánistánu, byli mučeni bitím, pálením, dušením, sexuálně ponižování, dlouhodobě vystavování vedru, chladu a velmi hlasitým zvukům, bylo jim zabráňováno ve spánku, nedostávali jídlo, byly jim odebrány šaty, takže museli být nazí, nebyla jim umožněna osobní hygiena, byli nuceni k narušování rituálů islámu. Zajatci byli nuceni pracovat v místech, která nebyla zbavena min, výsledkem byla těžká zranění.

The Lancet, 2004, 364, p. 725

Fotografie: www.antiwar.com/news/?articleid=2444

Září 2004. Kostelec nad Orlicí, Česká republika

Šest dětí a jeden dospělý má podle policie podíl na smrti 81 let staré ženy z Olešnice u Hradce Králové. Nejmladšímu z chlapců bylo 11, nejstaršímu 15 let. Motivem brutální vraždy (devět bodných ran) měly být čtyři tisíce korun. Podle policie děti na místo činu přivezl V. G., starý 34 let, otec dvou členů skupiny pachatelů. Šest chlapců se přiznalo, kdo a kolikrát starou ženu udeřil a bodnul.

MF Dnes, 1. září 2004

Říjen 2004. Dárfúr, Súdán

Súdánská vláda, využívající arabské milice nazývané Janjaweed, dále letectvo a organizované vyhladovění, systematicky vyvražďuje černé obyvatele provincie Dárfúr. Vláda a milice zabráňují dodávkám humanitní pomoci, ničí vesnice a úrodu, intoxikují vodní zdroje. Součástí je systematické znásilňování žen.

Konflikt vypukl v únoru 2003, v Dárfúru od té doby přišlo o život víc než 70 000 lidí. Počet uprchlíků dosahuje asi 1,5 miliónu lidí, přibližně 200 000 hledá útočiště v sousedním Čadu.

www.amnestyusa.org/countries/sudan/index.do

www.darfurgenocide.org/

www.who.int/features/darfur/en/

The Lancet, 2004, 364, p. 1315

Únor 2005. Vatikán

Vatikánská univerzita zahajuje nové kurzy pro římskokatolické kněží, kteří chtějí vymítat zlé duchy z lidí posedlých ďáblem.

BBC News, 17. února 2005

MF Dnes, 18. února 2005

Červen 2005. Wichita, Kansas, USA

Denis Rader, 60 let, se doznal k sérii 10 vražd, kterou spáchal v uplynulých třech desetiletích. Pachatel, vůdce skautů, prezident místní církevní komunity, precizní obyvatel dohlížející na veřejný pořádek, zaměstnanec bezpečnostní agentury, se v dopisech a básních zasílaných sdělovacím prostředkům označoval zkratkou BTK (bind – torture – kill, svázat – mučit – zabít), podle scénáře, jak se choval k obětem. V roce 1974 vyvraždil čtyřčlennou rodinu Oterových. Svůj tehdejší čin komentoval slovy: »Do té doby jsem nikoho neuškrtil. Opravdu jsem nevěděl, jakou sílu mám užít a jak dlouho to bude trvat.« Svě oběti nazýval »projekty«. Podle jeho slov byla jediným motivem sexuální fantazie.

The New York Times, 28. června 2005

Červenec 2005. Tunelování zdravotnického fondu, New York, USA

Dentistka Dolly Rosenová a její dva společníci byli obviněni z krádeže více než 1 miliónu USD z Medicaid, fondu zdravotnické pomoci nejchudším obyvatelům New Yorku. Rosenová například vykážala v jediném dni roku 2003 celkem 991 výkonů.

Z falešných výkazů byla usvědčena také převozová služba.

Představitelé škol státu New York zapisovali k léčbě řečových poruch provozované na vrub Medicaid tisíce chudých žáků bez odpovídajícího předběžného vyšetření. Získali tak více než 1 milión USD. Představitel školy v Buffalo »odeslal« k řečové terapii v jediném dni 4434 žáků.

Z Medicaid byly odsávány peníze určené obětem AIDS na lék obnovující svalovou hmotu. Podvodníci je »převáděli« zdravým kulturistům. Jediný brooklynský lékař jim předepsal tento lék za celkovou cenu 11,5 miliónu USD, většinou poté, co stát za lék zvýšil doplatky.

Správcí ústavů dlouhodobé péče (nursing homes) čerpali peníze z Medicaid na chod svých zařízení, přitom však udržovali počet svých zaměstnanců pod národním průměrem. Jeden ze správců odčerpal na svém platu a prémiech 1,5 miliónu USD v roce, v němž byl pokutován za zanedbávání péče o obyvatele svého ústavu.

The New York Times, 18. července 2005

Červenec 2005. Londýn, Velká Británie

Policie zatkla v Birminghamu dva muže podezřelé z pokusu o pumový atentát na autobus linky 26, provedený dne 21. července 2005. Zatčenému Jasinu Hassanovi Omarovi je 24 let, do Británie přišel v 11 letech ze Somálska, bez rodičů, v doprovodu dalšího člena rodiny. Získal status žadatele o azyl. Dostal bydlení a náhradní rodinu. O osm let později dostal povolení zůstat v zemi neomezeně dlouho s právem požádat o občanství.

Muktaru Saidovi Ibrahimovi je 27 let, do Británie přicestoval z Eritreje ve věku 12 let s rodiči. Dostal status žadatele o azyl. O 11 let později požádal o občanství, v září 2004 obdržel britský pas.

Podmínkou pro udělení občanství je duševní zdraví, schopnost komunikovat angličtinou, velštinou nebo skotskou keltštinou, nejméně pětiletý pobyt

v Británii, složení přísahy obsahující slova: »Budu loajální vůči Spojenému království a budu respektovat jeho práva a svobody.«

Ibrahim má podle médií záznam v trestním rejstříku a jeho disruptivní chování se datuje už do jeho středoškolských let. Podle jednoho svědka nebyl vůbec nábožný, kouřil marihuanu. Ve věku 17 let byl členem gangu ze severního Londýna, s gangem terorizoval obyvatele satelitních městeček. V roce 1995 byl zatčen a odsouzen k pětiletému vězení za pouliční zločinnost. Dle vlastního sdělení se ve vězení stal vášnivým vyznavačem islámu a radikálním muslimem. Po uplynutí poloviny trestu byl propuštěn.

The New York Times, 21. července 2005

Únor 2006. Spokane, stát Washington, USA

Diecéze římskokatolické církve ve Spokane ve státě Washington zaplatí téměř 46 miliónů dolarů 75 obětem, jež podaly žalobu na zneužívání, kterého se dopouštěli kněží. Biskup W. S. Skylstad, prezident Biskupské konference USA, se omluvil obětem ve své diecézi sestávající z 82 farností. Oběti mohou vystupovat ve svých farnostech a poukázat na pachatele. Smějí následující tři roky psát o svých zkušenostech v novinách, které diecéze vydává, v rozsahu jedné strany měsíčně.

Diecéze Spokane je jednou ze tří diecézí, které požádaly o ochranu před věřiteli. Ve dvou případech soud rozhodl, že mezi legální aktiva církví, která mohou být užita k zaplacení soudní pohledávky, patří všechny církevní budovy.

The New York Times, 2. února 2006

KLINICKÁ POZOROVÁNÍ

První pozorování autorů

Praha, 1990

Jedním z podnětů, které po mnoha letech vedly ke vzniku prvního vydání této knížky, bylo pozorování obyčejné, často se vyskytující interakce matky s dětmi. Náhoda přivedla jednoho z autorů na návštěvu. Matka s malými dětmi byla ve víkendovém dopoledni v obývacím pokoji. Běžel televizní program s poněkud fantasmagorickou kreslenou pohádkou. Jejímí znaky byla vysoká rychlost, s níž se střídaly nápadně barevné i ozvučené podněty, a vysoký podíl násilí, jehož absurditu, cítěnou tvůrci jako komickou, děti s ohledem na věk – necelé dva roky, tři a půl roku a necelých pět let – s vysokou pravděpodobností nechápaly. Autor seděl v rohu místnosti, zády a bokem k televizoru, ve vzdálenosti 1–2 metrů od dětí. Upoutaly jej pohyby dětských očí sledujících program ve chvíli rychlých změn a poměrného poklidu. Míra soustředění, kterou děti »pohádce« věnovaly, kolísala. Pokud šlo soudit ze šířky zornic, mimických projevů a pohybů těla, mělo dění na obrazovce, u nejmenšího dítěte pravděpodobně spíš zvuky než obraz, dosti výraznou citovou odezvu, která by se dala popsat

jako směs zájmu, úzkosti a nepochopení smyslu celého dění, které však strhávalo pozornost.

Matka dětí přitom delší dobu telefonovala s přítelkyní. Poté, na základě telefonického hovoru, pro sebe začala připravovat jídlo pro štíhlou dietu – děti už byly najedeny. Obě menší děti po chvilce přerušily sledování »pohádky«, vstaly a dožadovaly se kontaktu s matkou. Přiblížily se k jejím nohám, mluvily na ni, zatahaly ji za šaty a dívaly se jí do obličeje. Matka trpělivě, klidně, krátce a zpola nepřítomně dětem řekla, že pracuje, ať se jdou dívat na televizi. Jednomu z dětí do obličeje pohlédla, druhému nikoli, menší dítě před televizor odnesla. Děti se k »pohádce« poslušně vrátily. Tanec jejich očí po obrazovce pokračoval. Nejmenší dítě se po chvilce svinulo do klubíčka a začalo si dumlat palec. Obrazovku přestalo vnímat, pokoušelo se usnout. Zvuky běžící pohádky je však zřejmě rušily, takže začalo podrážděně plakat. Matka přerušila práci, dítě mlčky zdvihla a odnesla je do postýlky ve vedlejší místnosti. Dítě pokračovalo v pláči, matka zavřela dveře. Zbylé děti krátce, bez překvapení nebo zájmu sledovaly dění, pak se vrátily k »pohádce«. Matka se vrátila k přípravě svého jídla.

Druhé pozorování autorů

Praha, 1995

X. Y. byl dítě z druhého těhotenství, na jehož začátku, údajně než těhotenství zjistila, pila matka denně 3–6 dl vína spolu s blíže neurčeným množstvím destilátu. Porod proběhl bez komplikací. Porodní váha byla v mezích normy, chlapec nebyl kříšen. Vývojové milníky – posazování, chůze, první slova – dosahoval v obvyklých obdobích.

Ve věku přibližně pěti let si matka povšimla chlapcovy nápadnější pohyblivosti a poruch soustředění. Nevydržel posedět, pobíhal, nevydržel poslouchat pohádku, vykřikoval a rušil. Chlapcův trvalý neklid vyvolával v rodině značné napětí. Vyšetření dětským neurologem a psychologem došlo k diagnóze poruchy pozornosti s hyperaktivitou (ADHD), dříve označované jako lehká mozková dysfunkce (LMD), dále bylo zjištěno nevyhraněné praváctví a odchylky na elektroencefalografickém záznamu mozkové činnosti.

Rodičům byly dány rady, jak výchovně postupovat, léky chlapec nedostal žádné. Jeho obtíže se výrazně prohloubily s nástupem do školy. Při vyučování pobíhal, rušil, nebyl schopen sledovat látku, například čtení. Další vyšetření zjistilo vývojovou poruchu čtení (dyslexii) a počítání (dyskalkulii).

Mezi chlapcem a jeho sociálním prostředím – spolužáky, učiteli a otcem – panovalo napětí a srážky. Chlapec se buď bál jít do školy, nebo se v ní často pral, otec jej poměrně často tělesně trestal. Opakované vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně matce a chlapci nikterak nepomohlo. Dle matčina sdělení měla údajně jedna z psychologek prohlásit: »Čím víc se s ním mažeme, tím víc smrdí.« Další rodičům prokazovala, že v pozadí chlapcových obtíží je značně podprůměrný intelekt, a vyžadovala přearování do zvláštní školy. Matka tomuto závěru nevěřila a vyžádala si vyšetření v jiné poradně. Tam se podařilo chlapce, který zoufale návštěvu poraden odmítal, zklidnit. Vyšetření zjistilo poruchu pozornosti s hyperaktivitou a nadprůměrný intelekt.

V následujícím roce si otec našel novou životní partnerku a rodinu opustil. Matka pokračovala, dle vlastního sdělení, v »mírném pití«. Chlapec několikrát vystřídal školu. Jeho bludný kruh se všude opakoval – porucha pozornosti s hyperaktivitou trvala, následovaly srážky se spolužáky a učiteli, kteří jej trestali psychologicky i fyzicky, někdy s využitím silnějších spolužáků, například v hodinách tělocviku. V té době se u chlapce projevily nápadné výbuchy zlosti, doprovázené ničením drobných předmětů.

Ve věku dvanácti let chlapec zcizil a prodal kalkulačku. Peníze utratil za sladkosti a v herně s automaty. O rok později se vloupal do bytu, kde zcizil šperky a peníze. Policejní vyšetřování neproběhlo – matka spolu s chlapcovou babičkou škodu uhradily, poškozeného požádaly, aby s ohledem na chlapcův věk škodu neoznamoval.

Pravděpodobně ve stejné době zkusil chlapec prvně kouřit marihuanu. Doma se choval střídavě buď s nápadnou, těžko snesitelnou útočností, nebo naopak zamlkle, přičemž odmítal jakýkoli kontakt, oslovení nebo rozmluvu. Neučil se, k učení se nedal přimět, dělal dojem podrážděného, útočného nezájmu o cokoli. Zcizoval doma menší i větší částky peněz, šperky a cennější předměty, které prodával pod cenou. Peníze utratil v hernách, za součásti oblečení a pravděpodobně za drogy, neboť v této době prvně okusil pervitin. Stal se členem skupiny, která pervitin a další látky tohoto druhu jednak sama užívala, jednak prodávala.

Několik členů skupiny, včetně X. Y., bylo později zatčeno v souvislosti s vloupáním do strážného objektu, při němž byl těžce poraněn strážný, jenž na následky zranění později zemřel.

HISTORICKÉ PŘÍKLADY

Heinrich Himmler – šéf nacistického bezpečnostního aparátu Německo, 1900–1945

Podle svědectví dr. Karla Gebharta byl Himmlerův rodičovský dům »domem přísného, ortodoxně katolického učitele, který svého syna držel zkrátka a přísně«. Rodinný svět se točil kolem pojmů škola, úřednictvo, církev: ze všeho nejvíc vštěpoval otec Himmler svým třem synům... přísné zásady spořádanosti, svědomitosti a poslušnosti vůči autoritám světským i církevním...

Otcovým oborem byla germanistika, jeho koníčkem pak rané germánské dějiny... Otec (Heinrichovi) vštěpoval, že předkové byli vždy dobří a šlechtití a že je nutné je bezvýhradně ctít...

Heinrich... pilně navštěvoval bohoslužby a obíral se věroučnými a mravoučnými pravidly katolické církve, každý den se doma modlil před Kristovou sochou, nepil, nekouřil.

... 26. června 1917 píše jeho otec: »Můj syn Heinrich projevil naléhavé přání zvolit si za životní povolání dráhu důstojníka pěchoty.«

Himmlerův deník ve dvacátých letech: »Budu vždy milovat Boha a modlit se k němu. Bůh mi bude nadále nápomocen ve všech mých pochybnostech.«

»Je to opravdu velký muž a především též ryzí a čestný. Jeho řeči jsou skvostně ukázkou němectví a árijství...« (o A. Hitlerovi)

»Za bolševickou hrůzovládou stojí žid.« »Vynikající sešit!... Je to pionýrská práce. Obzvlášť poslední část, jak je možné znovu zušlechtit rasu, je plná velkolepé mravní vznešenosti.« (O anonymní knize *Eine unbewusste Blutschande, der Untergang Deutschlands*, vydané v Míšni roku 1921. Název je možné přeložit jako Nevědomé prznění krve, zánik Německa.)

»...jak slavní, mravně čistí a vznešení byli naši předkové..., taková bychom měli zase být, nebo aspoň část z nás...« »...tak jako před šesti sty lety je rolník povolán, aby v boji proti slovanství upevňoval a rozšiřoval držení svaté matky – půdy – pro německý národ... jen intenzivním osídlováním se můžeme postarat o to, aby venkovský lid měl opět rozhodující vliv v Německu... právě na Východě jsou obrovské rozlohy zemědělské půdy.«

(Himmler) dal popud ke zvyšování výroby minerálních vod..., přikázal rovněž, aby se na zemědělsky vhodné půdě koncentračních táborů pěstovaly léčebné byliny...

Himmler: »SS se musí stát gardou nordické rasy, která povede vyvolený dvousetmilionový německý národ do boje proti bolševismu na celé zemi.«

»Jestliže v polospánku před usnutím intenzivně myslím na krále Heinricha I., zjeví se mi jeho duch a radí mi, co a jak mám udělat.«

»Den, kdy Vůdce vyslovil souhlas s mými projekty na osídlení Východu, je nejšťastnějším dnem mého života. Kolonizace – toť téma mého života.«

Himmlerův pamětní spis *Některé myšlenky o zacházení s příslušníky cizích národností na Východě*: »Během několika málo let musí... bezhlučně zaniknout takové národnostní pojmy, jako jsou Ukrajinci, Rusíni a Lemkové. Totéž platí ve větší míře o Polácích.« »Žádné vyšší školy než základní čtyřleté. Takové školy mají naučit pouze jednoduché počty, nejvýš do 500, psaní jména a vštípit vědomí, že Bůh přikazuje poslouchat Němce a být pilný, pracovitý a svědomitý. Čtení nepovažuji za potřebné.«

Himmler: »Konečné řešení židovské otázky se pro mne stalo nejtěžší záležitostí mého života.«

Himmler 4. října 1943 na shromáždění generálské špičky SS v Poznani: »Z vás většina ví, co to znamená, leží-li na hromadě sto mrtvol, leží-li jich tam pět set nebo tisíc. Toto vydržet a přitom zůstat slušným a řádným člověkem – pomíne-li výjimečné případy lidské slabosti – to nás učinilo tvrdými.«

V Poznani, v srpnu 1944: »Dolehla na nás otázka: Jak je to se ženami a dětmi? Rozhodl jsem se, že i v tomto ohledu musíme najít úplně jasné řešení. Bylo by neospravedlnitelné, kdybychom vyhladili muže – řekněme tedy sprovodili ze světa nebo dali sprovodit ze světa – a připustili, aby vyrostly jejich dětmi-stitelé, kteří by ohrožovali naše syny a vnuky. Museli jsme dospět k těžkému rozhodnutí, že celý židovský národ musí zmizet z povrchu zemského.«

Himmler ke svému masérovi Kerstenovi: »Jak můžete mít potěšení z toho, střílet ze skrytu na ubohá zvířata, která se nevinně, bezbranně, a aniž co tuší, pasou na kraji lesa? Protože to je, když se na to pořádně podíváme, čistá vražda.

Příroda je tak překrásná, a každé zvíře má konečně právo na život. To právě je stanovisko, které tak obdivuji u našich předků. Takovou ohleduplnost vůči zvířatům najdete u všech indogermánských národů.«

HAMŠÍK, D. *Heinrich Himmler. Druhý muž třetí říše*. Praha : Univers, 1994.

Lavrentij Pavlovič Berija – šéf bezpečnostního aparátu SSSR Sovětský svaz, 1899–1953

Syn rolníka žijícího v Mercheuli, poblíž Suchumi, v Abcházii. Studoval průmyslovou školu, do bolševické strany vstoupil pravděpodobně roku 1917. V roce 1920 nebo 1921 se stal členem Všeruské mimořádné komise pro boj s kontrarevolucí a sabotáží, původní politické policie bolševiků (Čeka). Účastnil se bolševického převratu v Gruzii. Stal se šéfem GPU, nástupnické organizace Čeky. Berija doprovázel J. V. Stalina při jeho vzestupu k moci v komunistické straně a státním aparátu. Roku 1924 Berija velel při potlačení nacionalistického povstání v Tbilisi, v jehož průběhu mělo být popraveno až 5000 lidí. Poté byl jmenován šéfem tajné politické větve celokavkazské GPU a vyznamenán řádem Rudého praporu. V roce 1926 se stal šéfem gruzínské GPU. Roku 1931 se stal generálním tajemníkem gruzínské komunistické strany, o rok později tajemníkem stranické organizace celé transkavkazské oblasti. V roce 1934 se stal členem ústředního výboru Všesvazové komunistické strany (bolševiků).

Po zavraždění Kirova (1934) velel Berija čistkám v transkavkazské oblasti. Roku 1938 se stal šéfem NKVD (Lidový komisariát vnitřních záležitostí, ministerstvo vnitra). Úřad kontroloval státní bezpečnost a policii. Pod velením Nikolaje Ježova NKVD likvidovala lidi označené jako nepřátele státu v tzv. velké čistce, která postihla milióny obětí. Důsledky čistky začaly ohrožovat infrastrukturu státu, armády a hospodářství, Stalin ji proto utlumil. V listopadu 1938 Berija nahradil Ježova – ten byl v roce 1940 popraven. Čistka byla provedena také v NKVD, kde byla odstraněna polovina pracovníků a nahrazena lidmi věrnými Berijovi.

Berija velel NKVD v následné době »uvolnění«, v jehož průběhu bylo z koncentračních táborů propuštěno 100 000 vězňů. »Přehmaty« byly svedeny na Ježova. Uvolnění bylo relativní, uvěznění a popravy pokračovaly, čistky se prohloubily s blížící se válkou. V průběhu roku 1940 Berija dohlížel na deportace Poláků a obyvatel baltických států obsazených Rudou armádou. V březnu 1940 připravil rozkaz k popravě 25 700 polských intelektuálů a 14 700 polských válečných zajatců, která byla provedena v Katyni a dalších dvou místech.

V březnu 1939 byl kandidátem politbyra, nejužší mocenské skupiny, plným členem se stal v roce 1946.

V únoru 1941 se stal předsedou Rady lidových komisařů (Sovnarkom), v červnu, po nacistickém útoku, členem Státního výboru pro obranu (GKO). V době války odpovídal za zbrojní výrobu, společně s G. Malenkovem i za výrobu letadel a leteckých motorů.

Roku 1944 byla německá armáda vytlačena ze SSSR. Berija velel čistkám a přesunům obyvatel na územích obývaných národnostními menšinami obžalovanými ze spolupráce s nacisty (byli to Čečeni, Inguši, krymští Tataři a volžští

Němci). Menšiny byly přesunuty do sovětské Střední Asie, což doprovázely masivní ztráty na životech.

V prosinci 1944 byl Berija pověřen dohledem nad výrobou sovětské atomové bomby. Podílel se na úspěšné špionáži proti USA, která pomohla sovětský atomový program dokončit v roce 1949. Jeho schopnosti při organizaci válečné výroby, včetně využití práce vězňů, významně přispěly k sovětskému vítězství ve 2. světové válce. V červnu 1945 byla sovětská policie reorganizována do vojenské struktury. Berija se stal maršálem SSSR.

V poválečných letech se Berija podílel na složitém mocenském boji o Stalinovo nástupnictví. Jeho kariéře ublížilo rozpuštění Židovského antifašistického výboru provedené s rostoucím Stalinovým antisemitismem. Berija byl jeho spoluvůrcem, osobně dosadil řadu členů jak do bezpečnostního aparátu, tak do výboru dohlížejícího na výrobu atomové bomby.

V srpnu 1948 náhle zemřel Berijův konkurent Ždanov. Následovala čistka mezi jeho přívrženci nazvaná Leningradská aféra, v jejímž průběhu bylo popraveno asi 2000 lidí.

Berija dohlížel na ustavení politické policie ve státech východní Evropy osvobozených od nacistů Rudou armádou. Antisemitsky zaměřené čistky, vedené Abakumovem, pak pokračovaly v těchto zemích: v Československu byl uvězněna a popravena skupina Slánský, Geminder a další (14 osob, z toho 11 Židů), podobné čistky proběhly v Polsku a Maďarsku. Berijovi též neprosperla skutečnost, že československé zbraně pro vznikající Izrael byly dodávány na jeho přímý rozkaz.

Abakumov byl nahrazen Semjonem Ignatijevem, jenž antisemitskou kampaň vystupňoval. V prosinci bylo v SSSR »odhaleno«² tzv. spiknutí lékařů. Větší počet špičkových lékařů byl obviněn z pokusu otrávit vedoucí sovětské představitele, zatčeno jich bylo 37, většina z nich byli Židé. Politická policie dostala Stalinův rozkaz připravit deportaci celé židovské populace na Dálný východ.

V březnu 1953 Stalin zemřel. Několik dní po jeho smrti dal Berija všechny zatčené lékaře propustit, prohlásil záležitost za vykonstruovanou a uvěznil pracovníky politické policie, kteří se na ní podíleli.

Berija se vzápětí stal náměstkem ministerského předsedy Malenkova a zároveň hlavou politické policie, byl tedy mužem číslo 2 sovětské hierarchie.

Přestože byl Berija Stalinovým katem, organizoval po jeho smrti liberalizaci. Spiknutí lékařů veřejně prohlásil za podvod. Z pracovních táborů dal propustit milióny politických vězňů. V dubnu 1953 zakázal v sovětských věznicích mučení. Zmírnil politiku vůči menšinám. Nabádal stranické prezidium (přejmenované politbyro), aby se nestavělo proti politickým a ekonomickým reformám ve Východním Německu (NDR).

Historici vedou spor o to, zda tyto Berijovy kroky byly manévrováním, které mělo marginalizovat roli stranického aparátu a vynést Beriju k moci, nebo pokusem o reformu sovětského systému, kterou Berijova porážka Chruščovem, a tedy stranickým aparátem, odložila o dalších 40 let.

Zprávy o Berijově konci se různí. Dne 26. června 1953 byl na zasedání prezidia obviněn Chruščovem, že je agentem britské zpravodajské služby. Vzápětí

byl zatčen, poté byli zatčeni vedoucí důstojníci jeho aparátu. Popravy následovaly bezprostředně. Jiná informace sděluje, že byl Berija přepaden 26. června 1953 v rodinném domě vojenským komandem a zastřelen na místě.

Berijova manželka a syn byli posláni do pracovního tábora, později byli propuštěni. Žádost rodiny o rehabilitaci a zrušení rozsudku z roku 1953 Nejvyšší soud Ruské federace v roce 2000 zamítl.

http://psychcentral.com/psypsych/Lavrenty_Beria

http://copernicus.subdomain.de/Lavrenty_Beria

Francouzská revoluce 1789 – bývalí revolucionáři o několik let později Francie

Barras, Tallien, Rovére, Fréron, Bourdos d'Oise. Včerejší teroristé, kteří měli na svědomí ukrutnosti a násilí v Marseille, Toulonu a Bordeaux, jež vyvolaly velkou nespokojenost Výboru veřejného blaha, který je povolal k odpovědnosti, nyní po termidoru – kdy si zachránili život – ukázali, čím byl ve skutečnosti jejich extremismus. Prokonzulové, kteří vystupovali jako »apoštolové rovnosti«, byli vlastně zloději, defraudanty a chladnokrevnými vrahy, kteří pod praporem »revoluční nemilosrdnosti« odsuzovali nevinné lidi a obohacovali se na nich. Místo gilotiny, kterou za své zločiny zasluhovali, se zásluhou termidoru dostali na výsluní moci.

MANFRED, A. Z. *Napoleon Bonaparte*. Praha : Svoboda, 1990, s. 77.

Jacques Dubois – francouzský inkvizitor Francie, 1459–1461

...Když věci dospěly až sem a vikáři viděli, že se záležitost stále více rozlézá, byli již zcela na tom, že tyto lidi, zatčené jako valdenské a valdenky (druh kacířství, pozn. autorů), nechají běžet bez jakéhokoli trestu a vskutku by je byli okolo velikonočních svátků propustili, když tu se mistr Jakub Dubois, doktor teologie a děkan chrámu Matky Boží v Arrasu, postavil proti jejich vyproštění a prohlásil se žalobcem...

Děkan prohlašoval a ujišťoval ve všech společenstvích, kde se vyskytl, a já sám – vím dobře – jsem ho slyšel říkat, že třetina křesťanů, ba více se valdenství účastnila a že ví věci, o kterých nemůže mluvit, a kdyby mohl, lidé by zůstali omráčení. Říkal dále, že všichni ti, kdo byli obžalováni z valdenství, také valdenskými jsou, a že není možno někoho jako valdenského obžalovat, aby nebyl. Podle něho by měli být takoví lidé pozatýkáni jako podezřelí z valdenství, však oni by si, až by hleděli smrti do očí, už vzpomněli, k čemu všemu je ďábel přiměl pro jejich ztracení. Ve všech těchto věcech ho podporoval a posiloval biskup barutský. Ten přidával, že jsou i biskupové, ba kardinálové, kteří se toho valdenství účastnili, a že jich je tolik, že mít mezi sebou nějakého krále nebo mocného knížete, povstali by proti všem, kdo by nebyli s nimi. Tento biskup, než se jím stal, byl v roce odpustků, to jest roku tisícího čtyřstého padesátého, zpovědníkem papežovým v Římě. Říkalo se proto, že asi ví mnoho věcí, a měl pak ten biskup takovou představivost, že mu stačilo podívat se na lidi, aby řekl a posoudil, dopustili-li se valdenství čili nic. On a děkan tvrdili, že jakmile je někdo zatčen nebo obviněn z valdenství, nikdo mu nesmí pomáhat ani se ho

zastávat, ani otec, matka bratr, sestra ani jakýkoli jiný blízký příbuzný, pod trestem, že bude sám zatčen jako valdenský...

V této době město Arras a dozajista všichni, kdo v něm bydleli, byli tak vykřičeni..., že jsou valdenští..., že kupci ztráceli úvěr, jejich věřitelé žádali být vyplaceni bojíce se, že dlužníci budou zatčeni jako valdenští a jejich jmění že bude zabaveno... Poněvadž byli biskupští vikáři upozorněni na tuto hrůzu..., dali veřejně vyhlásit, aby nikdo proti nikomu nešuškal a aby se nikdo nikterak nestrachoval bezdůvodného obvinění, oni prý nikoho nedávají zatýkat jako valdenského, leč byl-li označen osmi nebo desíti svědky, kteří se valdenské schůze účastnili a na vlastní oči ho na ní viděli. Ale později vešlo ve známost, že někteří byli označeni jen jedním nebo dvěma svědky, nanejvýš třemi...

Urozený pan z Beaufortu byl také zatčen...

Na žádost a na útraty vězňů vydali se biskupští vikáři i ostatní za samým burgundským vévodou, aby se poradili, co si mají v záležitosti valdenství a vězňů počít... Vévoda obeslal výslovně všechny čelné kleriky země, a když se ve velikém počtu sešli, byly jim písemnosti procesů pana z Beaufortu i ostatních ukázány..., říkalo se však, že nebyli zcela jednotni: jedni říkali, že domnělé valdenství nemá vůbec podkladu, a že i za předpokladu, že v něm z dopuštění Božího nějaké jádro snad je, také v něm může být mnoho omylů, a že obvinění nekonali všechno, co se konat domnívali, jiní zase tvrdili, že se jedná o skutečnost a že viníci se účastnili valdenských hříchů tělesně i duší...

(Vévoda) vyslal tedy herolda Toison d'Or, aby si opatřil lepší přístup k pravdě. Doneslo se mu totiž, že někteří lidé z města Paříže i odjinud ve Francii říkají, že v jeho zemích zatýkají bohaté lidi, aby se zmocnili jejich majetků a půdy, čímž byl velmi znepokojen...

Roku 1461 v měsíci červnu byla před nejvyšším soudním dvorem hájena pře urozeného pána z Beaufortu proti vikářům arraského biskupa a všem těm, kdo vyslychali vězně jako valdenské. Před plným dvorem mistr Jan z Popincourtu, advokát nejvyššího soudu, poradce zmíněného pana z Beaufortu, prohlásil řadu krutých skutečností, vznášeje vážná obvinění proti těm, kdo se účastnili inkvizice tohoto valdenství. Mezi jinými věcmi prohlásil, že jakmile byl nějaký vězeň zatčen pro valdenství, říkali mu, že nepřizná-li se, bude upálen, a přizná-li se, že ho propustí, až na skrovný trest, jako nějakou krátkou pouť. Když se vězni nechtěli k ničemu doznat, šli na mučidla a byli mučeni takovou měrou, že nutně vyznali, cokoli mučitelé chtěli. Také pravil řečený Popincourt, že když pan z Beaufortu byl odveden do žaláře a přísahal, že nikdy na žádné valdenské schůzi nebyl, vrhl se před ním, panem z Beaufortu, messire Jakub Dubois na kolena a velmi pokorně ho prosil, aby svou účast na valdenské schůzi přiznal, jinak že bude nevyhnutelně upálen a všechno jeho jmění a dědictví zabaveno. Ale svolí-li naopak k doznání, že bude propuštěn do čtyř dnů a nepostihne ho ani mitra, ani kázání. A že prý co jeho, mistra Dubois, nutí, aby jej prosil, je soustrast s ním a s jeho dětmi, které zůstávají v naprosté chudobě. A když ho urozený pan z Beaufortu vyslechl, namítl mu, že přec již odpřisáhl opak, na což děkan odpověděl, tím aby se netrápil, on že mu dá rozhřešení. Pohnut takovými slovy i jinými, které by dlouho trvalo opakovat, jmenovaný pan z Beaufortu přiznal, že se valdenského shromáždění účastnil.

DU CLERCQ, J. *Memoires, kniha IV, kap. 2–9 týkající se let 1459–1460* (český překlad: ČERNÝ, V. (přel.). *Staré francouzské kroniky, kap. Valdenští kacíři v Arrasu v letech 1459–1461*. Praha : SNKLU, 1962).

KRÁSNÁ LITERATURA

Lucinius: Což není ti těch hnusných činů žel?

Aaron: Je, že jich není tisíckrát víc.

Den proklínám – ač myslím málo dní,

k nimž může vztahovat se kletba má –,

kdy nespáchal jsem jakés velké zlo:

nezabil koho nebo nekul smrt,

neznectil děvče nebo to nestrojil,

nevinných nenařkl, křivě nepřisáh,

zášť na smrt nevsel mezi druhy dva,

dobytku chudých nedal zlomit vaz

nezažeh v noci stodol, seníků

a nevyžíval jejich vlastníky,

by uhasili požár slzami.

Já z hrobů často mrtvé vyhrabal

a vztyčil u vrat drahých přátel jich,

kdy bol byl skoro zapomněn,

a v kůži jich v kůru stromovou

jsem vyryl nožem v římských písmenách:

»Kéž nezemře trud váš, třeba mrtev jsem.«

Hm, strašných věcí spáchal na tisíc

jsem lehce tak, jak mouchu zabil bys,

a nic mne netrápí jako to,

že víc jich není desettisíckrát.

SHAKESPEARE, W. *Tragédie I. Troilus a Kressida. Coriolanus. Titus Andronicus. Romeo a Julie. Timon Athénský. Julius Caesar*. Přel. J. V. Sládek, A. Klášterský. Praha : SNKLU, 1962, s. 298 (Titus Andronicus, jednání V, scéna 1, v. 25).

Knížka, kterou otevíráte, se pokouší odpovědět na otázku, kdo jsou lidé, o nichž hovoří výše uvedené zprávy sdělovacích prostředků, klinické zkušenosti i historické příklady, a proč se dopouštějí popsaných činů.

Lidé, o nichž knížka vypráví, se vyskytovali zřejmě ve všech dobách a místech. Častěji jsou to muži než ženy. Setkáváme se s nimi i mezi dospívajícími jedinci a dětmi. Nejsou stejnorodá skupina.

Poruchy osobnosti – je jich větší počet – se považují za stav, který je spíše deformace než onemocnění. Jsou důsledkem vzájemných vztahů mezi geny, mozkiem a prostředím, respektive učením.²

Naše knížka se zaměřuje, jak je z úvodu zřejmé, na antisociální poruchu (viz tab. 2). Jestliže je důsledkem onemocnění nebo úrazu, říká se jí běžně »druhotná« neboli sekundární antisociální porucha, popřípadě »druhotná sociopatie«, nebo »druhotná psychopatie«. Dítě, které se normálně vyvíjelo, se může začít chovat antisociálně po úrazu zejména předních částí mozku nebo po mozkovém zánětu.

U mnohých antisociálně se chovajících jedinců se v minulosti onemocnění nebo úraz mozku nezjišťují, není prokazatelné zanedbávání ani zneužívání, nevyrůstají v bídě ani v tlaku kriminálního, rodinného a zevního prostředí. Tito lidé byli označováni jako »primární sociopati«. Předpokládá se »primární« antisociální porucha osobnosti, »primární psychopatie«, podmíněná pravděpodobně geneticky nebo poškozením mozku v průběhu nitroděložního vývoje.

Je však dobře možné, že část z lidí z této druhé skupiny jsou jedinci, kteří nejsou stíženi poruchou osobnosti ve smyslu dnešní psychiatrické a psychologické diagnostiky. Předpokládá se, že tato nejinteligentnější, nejkrutější, zcela bezcitná, nejničivější menšina, odhadovaná v USA a Kanadě na 1 % populace,³ může být jeden z výsledků evoluce našeho druhu.

Tito lidé, jimž se říká **psychopati v úzkém slova smyslu a jejichž podskupinou jsou deprivanti**, by se z evolučního hlediska dali nazvat parazitující menšinou (viz tab. 4 a 5).⁴

Prokáže-li se tato teorie – v současnosti jsou pro ni dobré teoretické i genetické důkazy – pak tito lidé nejsou ani nemocní, ani deformovaní, nejsou výsledkem sociálního ani kulturního tlaku. Statisticky viděno by v tomto případě byli krajní variantou normálních lidí, nesmírně sociálně nebezpečnou.

Přitom je nutné mít na mysli, že nejde o ostře vyhraněné kategorie, spíš o kontinuum s krajnostmi a vnitřními přechody.

Odborníci začali celou tuto různorodou lidskou skupinu popisovat počátkem 19. století.⁵ Její příslušníky označovali různými názvy často podle toho, co považovali za vůdčí příčinu jejich stavu, například:

- manie sans délire (šílenství bez deliria, 1809);
- moral alienation of the mind (morálně odcizené vědomí, 1812);
- moral insanity (morální nepřičetnost, 1835);
- delinquente nato (rodilý delikvent, 1876);
- der geborene Verbrecher (rodilý zločinec, 1896);
- psychopathische Persönlichkeiten (psychopatické osobnosti, 1904/1915);
- psychopathische Konstitution (psychopatická konstituce, 1905);
- sociopatie (1930);
- psychopatie (1941/1988, 1988);
- antisociální osobnost (Diagnostická a statistická příručka Americké psychiatrické společnosti, DSM-IV-TR, 2000);
- psychopati (v úzkém slova smyslu) (1991, 1993, 1996; 1999);
- deprivanti (1996, 2001/2002).

Hned na počátku je nutné předeslat, že pravděpodobně žádný v současnosti užívaný název nezachycuje všechny vlastnosti všech příslušníků této lidské skupiny v celém rozsahu a hloubce, ani příčiny jejich stavu.

Existují proto terminologické obtíže.

1. Lidé s antisociální poruchou osobnosti («sociopati», «dys sociální osobnosti», viz tab. 2) tvoří v USA a Kanadě přibližně 3–4 % populace dospělých mužů a necelé 1 % dospělých žen. Tvoří i většinu příslušníků tzv. násilnické menšiny, oněch přibližně 6 % recidivistů, kteří se dopouštějí přibližně 70 % nejtěžších násilných trestných činů (viz tab. 2).
2. Antisociální porucha osobnosti však nepostihuje všechny kriminálně se chovající jedince. Existují zločinci, kteří nejsou stíženi žádnou poruchou osobnosti ani duševním onemocněním a nejsou psychopati v úzkém slova smyslu.
3. Psychopati v úzkém slova smyslu, v anglosaské terminologii, jsou lidé, jejichž skóre v Hareově testu⁶ přesáhne hranici 25 bodů (Evropa) nebo 30 bodů (Spojené státy americké a Kanada). Tvoří přibližně pětinu lidí s antisociální poruchou osobnosti. Všichni psychopati mají znaky antisociální osobnosti, ale jen čtvrtina antisociálních osobností jsou psychopati (viz tab. 4 a 5).⁷ Psychopati jsou tedy podmnožinou osobností s antisociálními rysy.

Pojem »psychopati v úzkém slova smyslu« užívat, protože v české, ale i německy psané literatuře obecný pojem »psychopat« obnášel znaky, které by byly dnes klasifikovány jako příznaky **nejrůznějších** druhů poruch osobnosti.

Psychopaty lze rozdělit do dvou neostře ohraničených skupin.

Někteří z psychopatů v tomto úzkém slova smyslu jsou monstra⁸ – sérioví a masoví vrazi. Současnými příklady jsou sérioví vrazi Denis Rader nebo Ted Bundy, vrazi a kanibalové, jako byl Jeffrey Dahmer, masoví vrazi Timothy McVeigh a Terry Nichols, kteří 19. dubna 1995 vyhodili do povětří Murrahovu Federální budovu v Oklahoma City, což stálo život 168 lidí. Podrobněji o nich budeme vyprávět níže. Jiní jsou »běžní« zabijáci, nebo jinak těžce kriminální, násilně se chovající jedinci.

Druhou skupinou, pro život společnosti podle našeho názoru daleko větším rizikem, jsou psychopati, kteří jsou na první pohled podstatně méně nápadní. Kriminálně se v běžném slova smyslu nechovají a mohou být mocensky a ekonomicky vysoce úspěšní. Do vězení se dostávají jen vzácně. Velmi často jsou vysokoškolsky vzdělaní. Lze se s nimi setkat mezi politiky, ve špičkách mocenského aparátu, v armádách, policii a soudnictví, ve špičkách korporací, mezi lékaři včetně psychiatrů, vědci, lidmi uměleckého světa, právníky, psychology i v aparátu církví, mezi tiskovými magnáty a lobbisty – všude, kde jde o moc a majetek. V podstatné míře odpovídají za »kriminalitu bílých límečků«.

Jsou to lidé, jimž se říká »částeční«, »neúplní«, »sociálně úspěšní«, »sociálně obratní«, »subkriminální« psychopati, v terminologii autorů této knížky »**deprivanti**«. Současným vysoce pravděpodobným příkladem jsou v USA šéfové korporací WorldCom a Enron, Ebbers a Fastow,⁹ jim podobné české »tuneláře« znají čtenáři z denního tisku. Historické příklady jedinců, kteří s vysokou pravděpodobností patřili do právě popisované podskupiny, jsme uvedli výše. Jde o sociálně úspěšné, sociálně adaptované psychopaty neboli deprivanty, činné na sociální makroúrovni.

Deprivanti se však vyskytují i v mocensky méně vlivných podobách, ve zcela běžném životě, na pracovištích, v milostných, manželských, rodinných a ja-